

Ejskäretin sammalkartoitus 2019

Saaristomeri (FI0200090)

CoastNet LIFE (LIFE17NAT/FI/000544)

Terhi Korvenpää

Kannen kuva: Ejškäretin rantaniittyä, sammaleisia puita ja kalliopaljastumia.
Raportin kuvat: Terhi Korvenpää, Metsähallitus.

JOHDANTO JA MENETELMÄT

Kartoitusten tavoite ja tarkoitus

Ejškäretin saarella tehdyt sammallajiston kartoitukset ovat osa Metsähallituksessa vuonna 2018 alkanutta laajaa CoastNet LIFE-hanketta (LIFE 17NAT/FI/000544). Kaikki kartoitukseen liittyvät toimenpiteet maastokartoituksesta raporttiin toteutettiin hankkeessa EU:n LIFE-rahoituksen tuella. CoastNet-hankkeessa tehdään ennallistamis- ja luonnonhoitotöitä 41 kohteella, ja sen tarkoituksena on parantaa rannikon ja saariston Natura 2000 -luonnonsuojelualueiden tilaa. Tavoitteena on luoda toimiva elinympäristöjen verkosto, ja hoitotoimien kohteina ovat etenkin rannikolle tyypilliset, avoimet ja puoliavoimet ympäristöt.

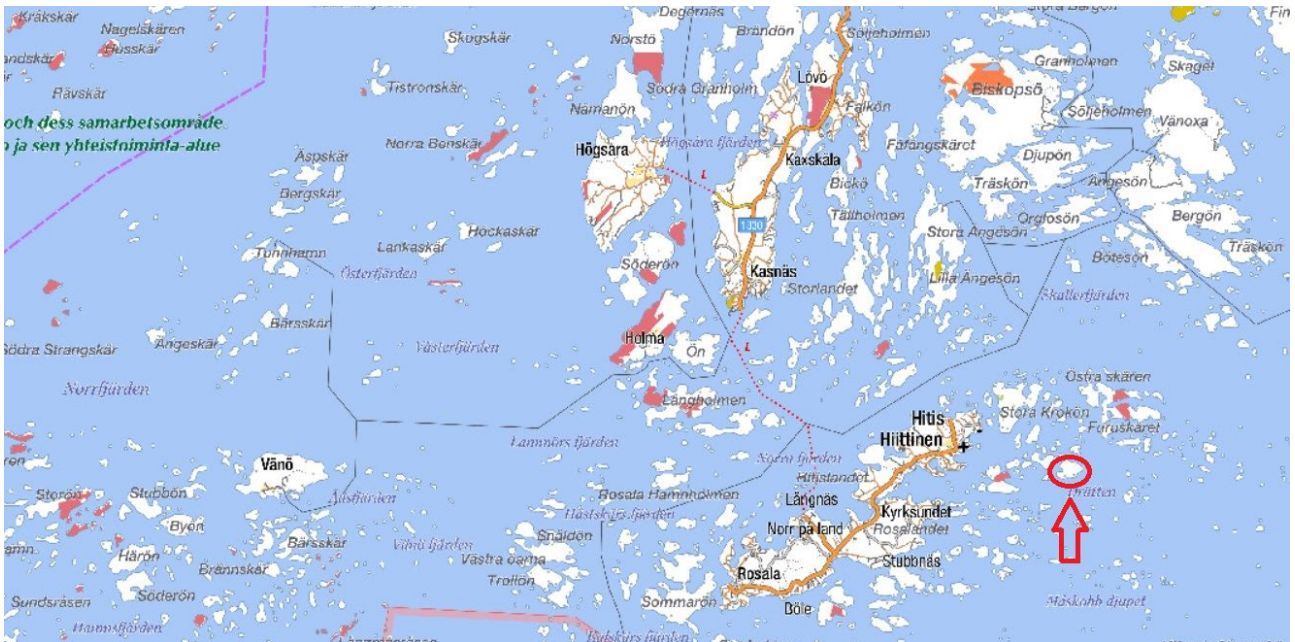
Hoitokohteiden lajistokartoituksien tarkoituksena oli tuottaa sellaista lajeihin liittyviä taustatietoa, jota pystyttäisiin käyttämään hyödyksi Natura2000-alueisiin kuuluvan ja LIFE-hankkeessa hoidettavaksi aiotun alueen ennallistamisen ja hoidon suunnittelussa sekä toteuttamisessa. Kartoitustuloksia pystytään käyttämään myös jatkossa hyväksi alueelta havaittujen uhanalaisten lajien seuraamisessa ja turvaamisessa.

Kirjoittaja on yksin vastuussa tämän raportin sisällöstä. Se ei välttämättä vastaa Euroopan unionin mielipidettä. EASME ja Euroopan komissio eivät ole vastuussa siitä, miten siinä olevaa tietoa käytetään.

Kartoituskohteet ja -menetelmät

Kartoituskohde

Kartoituskohteena oli Varsinais-Suomen maakunnassa Kemiönsaaren kunnassa sijaitseva Ejškäret, joka on yksi monista Natura 2000-verkostoon kuuluvan Saaristomeren (FI0100040) saarista. Saari sijaitsee Hiittisten saarten itäpuolella (kuva 1), ja kuuluu Saaristomeren kansallispuiston yhteistoiminta-alueeseen. Ejškäretin pohjoisosa on suojeltu, ja se muodostaa yksityisen Ejškäret -nimisen suojelualueen (YSA024663). Suojelualueen aikaisemman ihmisvaikutuksen alaista luontoa on tarkoitus kunnostaa perinnebiotoopeiksi Rannikko Life -hankkeessa. Kartoitettavilla kohteilla oli mm. rantojen tervaleppälehtoja, katajikoituneita ketoja ja umpeutuvia niittyjä, joten aikaisempi ihmistoiminta oli jättänyt luontoon selvän jälkensä.

Kuva 1: Ejskäretin saaren ja yksityisen suojelualan sijainti.

Kartoitusmenetelmä

Ejskäretin lajistokartoitus tehtiin Metsähallituksen sammalkartoitusohjeen mukaisella TPS-kartoitusmenetelmällä, joka sopii sammalten lisäksi myös muiden kasvilajien kartoittamiseen (myös muuta lajistoa pidettiin silmällä sammalia kartoitettaessa). Tässä TPS-suunnitelman taustatiedoksi tehtävässä kartoituksessa laajemmasta kohdealueesta kartoitetaan lajistoa tarkemmin vain suoraan toimenpiteiden kohteina olevat toimenpidekuviot, tai toimenpiteiden välittömillä vaikutusalueilla sijaitsevat kuviot. TPS-kartoitusmenetelmän kohdelajeina ovat aina valtakunnallisesti ja alueellisesti uhanalaiset, silmälläpidettävät, rauhoitetut, harvinaiset ja puutteellisesti tunnetut sammat. Näin kaikki kartoituksessa havaitut huomionarvoiset lajit pystytään ottamaan huomioon ennallistamistöitä suunnitellessa, joko vähintään olemassa olevat esiintymät turvaten, tai jopa niiden elinoloja parantaen.

TPS-kartoituksen metodeihin kuuluu, että maastossa kuljettu kartoitusreitti tallennetaan kunakin kartoituspäivänä GPS-paikantimella kartoitusjäljeksi. Näin voidaan myöhemmin saada helposti selville millä alueella kartoittaja on kulkenut lajistoa havainnoiden. Myös kaikkien kartoituksen kohteena olevien lajien havaintopaikat tallennetaan aina GPS-paikantimeen pistemäisinä havaintopaikkoina. Laaja-alaisista lajesiintymistä havaintopisteitä saattaa kertyä useita, sillä uusi havaintopiste otetaan aina, mikäli pisteiden välillä on etäisyyttä yli 10 m. Pienemmistä lajesiintymistä pisteitä otetaan vain yksi, ja se yleensä sijaitsee lajesiintymän keskiosassa. Havaituista lajeista kirjataan muistiin aina myös paljon taustatietoa mm. lajin elinympäristöstä, esiintymään liittyvistä muista tärkeistä tiedoista.

Osan kartoitettavista sammallajeista pystyy tunnistamaan maastossa varmasti, mutta vaikeasti tunnistettavista kohdelajeista, tai niiksi epäilyistä sammallajeista, kerätään aina keruupusseihin näytteitä mukaan otettavaksi. Näytepusseihin päätyneiden lajien tunnistus tehdään myöhemmin toimistolla mikroskoopin ääressä. Näytteet usein myös museoidaan, jotta lajin esiintyminen kartoituskohteella voidaan myöhemmin verifioida, sillä kokeneillekin sammaltuntijoille sattuu silloin tällöin tunnistusvirheitä, ja lajien taksonomiakin muuttuu ajan kuluessa. Näytteiden avulla kartoitusalueella elävä laji voidaan tunnistaa jatkossakin ilman tarkastuskäyntiä paikan päällä maastossa. Putkilokasvit pystytään tunnistamaan käytännössä aina maastossa, eikä niistä useimmiten kerätä näytteitä kuin satunnaisesti. Myös kaikkien maastosta kerättyjen näytteiden keruupaikat tallennetaan tietenkin aina GPS-paikantimeen siltä varalta,

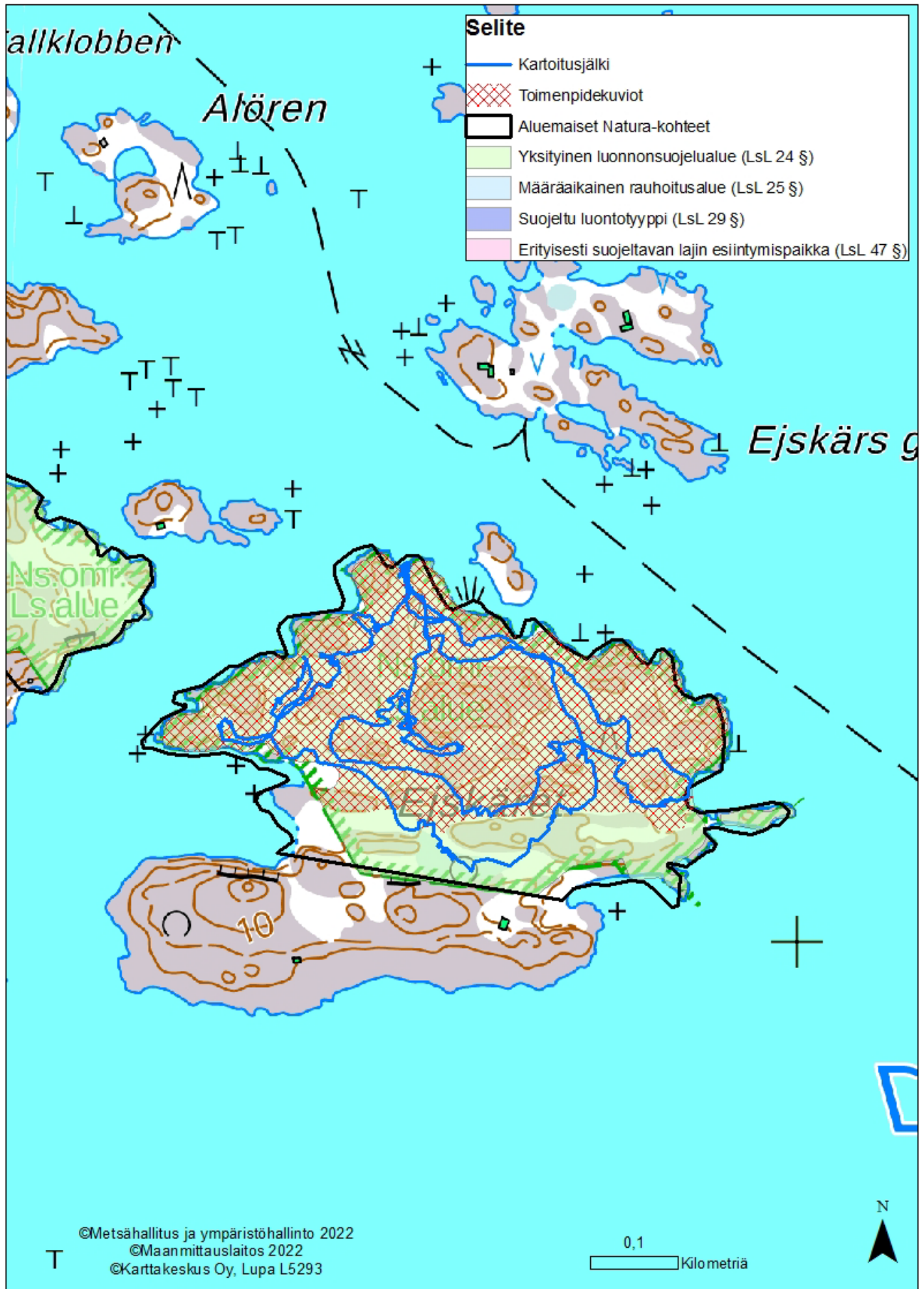
että kerätty laji on kohdelaji, ja sen tarkemmat kasvupaikkatiedot ovat tarpeen jatkotoimenpiteitä suunniteltaessa.

Ejskäretin kartoitus

Ejskäretiltä kartoitettiin tarkemmin ne ennallistettaviksi ehdotetut toimenpidekuviot lähialueineen, jotka olisivat mahdollisia TPS-kartoitettavan kohdelajiston kasvupaikkoja. Muut osat jätettiin kartoittamatta kartoitukseen rajatun työajan ja valitun menetelmän vuoksi, mutta lajeja havainnoitiin tietenkin myös kartoitettavien kohteiden välillä siirryttäessä. Toimenpidekuvioiden kartoitus tehtiin 4.6.2019. Saaren pienuuden vuoksi yhden päivän maastokäynnillä ehti kuitenkin pikaisesti kävellä läpi lähes koko kartoituskohteena olleen alueen, eikä saarelle palattu enää täydentämään kartoitusta, vaikka aluksi näin olikin ollut tarkoitus.

Ejskäretille suunnitellut toimenpidekuviot sekä kartoituksesta tallennettu kartoittajan kulkureitti eli kartoitusjälki näkyvät kuvassa 2. Jälki ja sen perusteella muodostettava lopullinen kartoitusalue sekä kartoituksen yhteydessä tehdyt lajihavainnot tallennetaan ympäristöhallinnon yhteiskäytössä olevaan LajiGIS -paikkatietojärjestelmään, josta kartoitustuloksia voi tarkastella myöhemminkin.

Tässä raportissa on lajeista käytetty tuoreimman valtakunnallisen uhanalaisuusarvioinnin mukaista uhanalaisuusluokitusta (Juutinen & al. 2019) sekä sammalten alueellista uhanalaisuusarviointia (Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus (2021). Sammallajien indikaattoristatukset löytyvät Sammaltyöryhmän julkaisusta (2021). Maastokartoituksesta ja sen suunnittelemisesta, sekä raportoinnista vastaa suojelubiologi Terhi Korvenpää Metsähallituksen Rannikon luontopalveluista. Maastosta kerättyjen näytteiden mikroskoopilla tapahtuneesta lajinmäärityksestä vastaa Envibio Oyn FM Turkka Korvenpää.

Kuva 2. Ejškäretin kartoitusjälki ja suunnitellut toimenpidekuviot.

TULOKSET

Lajihavainnot

Kartoituksessa havaittiin pääasiassa vain tavanomaisia sammallajeja, ja alueelta löydettiin vain yksi valtakunnallisesti uhanalainen ja silmälläpidettävä laji (taulukko 1). Kaiken kukkuraksi havaittu uhanalainen laji oli toisesta kuin kartoituskohteena olleesta lajiryhmästä, nimittäin vaarantuneeksi luokiteltu koivunhuhmarjäkäle (*Sclerophora peronella*). Laji havaittiin kasvamassa maahan rojahtaneen (ilmeisesti aikaisemmin lehdestetyn) koivun tyvionkalossa (kuva 3). Ainoa huomionarvoinen sammallaji alueella löytyi kasvamasta lahoppuuta. Lahoppuuta esiintyi tutkitulla alueella hyvin niukasti, eikä siten lahoppuuta tarvitsevia lajejakaan juurikaan havaittu. Muutamia lahoppulajistolle sopivia puunrunkoja kartoitusalueella kuitenkin oli, ja niillä kasvoi silmälläpidettävä rakkosammal (*Nowellia curvifolia*). Laji on runsastunut rannikkoalueilla, ja sopivilla habitaateilla se ei ole niin vaativa, kuin mitä muut harvinaiset lahoppulajit ovat.

Taulukko 1: Ejskäretiltä havaitut huomionarvoiset lajit.

Elöryhmä	Tieteellinen nimi	Suomenkielinen nimi	Uhanal.lk	Muu status	Havainnot kpl
BR	<i>Nowellia curvifolia</i>	rakkosammal	NT	indikaattori	4
LI	<i>Sclerophora peronella</i>	koivunhuhmarjäkäle	VU	-	1

Kuva 3. Koivunhuhmarjäkälän elinympäristöä-

HOITO- YM. SUOSITUKSET

Lajiston puolesta saarelle suunnitelluille hoitotoimenpiteille, eli perinnebiotooppien kunnostamiselle, ei ole esteitä. Alue on monin paikoin säilyttänyt aikaisemmat perinnebiotooppiirteensä, eikä esim. lehtojen palautuminen lehdoiksi ole kovin pitkällä (kuvat 3, 4 ja kansikuva). Lahopuilla havaittu rakkosammal tarvitsee elääkseen lahopuuta, joten sen tarjolla olemuksesta riittävän kosteassa ympäristössä on hyvä pitää huoli. Yksittäisetkin lahopuut ovat lajistolle tärkeitä (kuva 4). Havaittujen lajien kasvupaikkojen ympäristöt tulisi pitää lajille otollisina, eikä ympäristöä raivata liian avoimeksi. Koivunhuhmarjäkälä selvinnee nykykasvupaikallaan vielä jonkin aikaa, kunnes kasvualustana toimiva koivun pökölö lahoaa lopullisesti tai katkeaa lyhyemmäksi. Uusia kasvuympäristöjä ei lajille näyttänyt saarella juuri olevan, sillä iäkkäitä tyvionkalollisia koivuja ei alueella ollut. Olisikin pidettävä huoli, että koivunrunko säilyisi alueella mahdollisimman pitkään, eivätkä esim. laiduneläimet kaataisi sitä kumoon ennenaikaisesti.

Kuva 4. Långholmin lehtomaista kangasta.

Kuva 5. Yksittäisetkin maassa makaavat lahopuut ja pökkelöt tuovat lisää elinympäristöjä monille lajeille.

KIRJALLISUUS

Juutinen, R., Syrjänen, K., Korvenpää, T., Laitinen, T., Ahonen, I., Huttunen, S., Korvenpää, T., Kypärä, T., Parnela, A., Ryömä, R. & Ulvinen, T. 2019. Sammalet. Julk.: Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. s. 157–181.

Sammalryöryryhmä 2021: Suomen sammalien levinneisyys metsäkasvillisuusvyöhykkeissä ja ELY-keskuksissa. – Suomen ympäristökeskus. 23.6.2021. http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Lajit/Lajiensoojelutyo/Eliotyoryhmat/Sammalryoryhma/Suomen_sammalet

Syrjänen, K. 2001: Sammalet. Teoksessa: Ilmonen, J., Rytteri, T. ja Alanen, A. (toim.): Luontodirektiivin kasvit ja selkärangattomat eläimet. Suomen Natura 2000 –ehdotuksen luonnontieteellinen arviointi. Suomen ympäristö 510:72–100.

Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus (2021). Suomen lajien alueellinen uhanalaisuusarviointi 2020. <https://www.ymparisto.fi/punainenlista>